

لوړو زده کړو وزارت
پکتیا پوهنتون
د ژبو او ادبیاتو پوهنځی
پښتو خانګه

Ketabton.com
د کاظم خان شیدا په دې دور کې د قلم څېړنې او وینا
(د لېسانس دورې پایلیک)

لیکوال: دلاور اعتماد

لارښود استاذ: پوهنیار سلطان زاهد

کال..... ۱۳۹۸ هـ ش

دالی

خپلو والدينو ته، چې خپل حق يې نشم ادا کولای.

خپلو ترونو ته، چې له ماسره يې مادي او معنوي مرستې يې کړي دي.

د خپلې کورنۍ نورو غړو، ملګرو او استادانو ته، چې له ما سره يې د هر ډول مرستو ته ټټر وهلی ؤ.

د لارښود استاذ نظر

پکتیا پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي ، پښتو خانګې د ۱۳۹۸ ل.ل کال فارغ
التحصیل ښاغلی (لاور (عمر) چې د څلورکلنې تحصیلي دورې پای ته د
رسېدو په موخه یې له اړوندې خانګې سره په مشوره (د علم شیدار لوان کې د سیمې د لوی
ترعنوان لاندې موضوع غوره کړې وه او وروسته له غوراوي یې له ما سره وخت په
وخت لیدلي او د موضوع د لارښوونو ترتیبولو په پار یې را څخه نظرونه غوښتي ، نو د ګډو
همکاریو په پایله کې د محترم په هنرمندو ګوتو یو څه رغېدلي، چې د پښتو ژبې او ادب
د دردونو دوا کېدلی شي.

زه یې د لارښود استاذ په توګه د نوموړي دا لومړنۍ هڅه (سره ددې، چې
نیمګړتیاوې به لري) ستایم او د پوهې په ډګر کې ورته د لا بریالیتوبونو غوښتونکي
یم.

پوهنیار سلطان زاهد

د پیل خبرې

د لوی خدای ﷺ ډېر کرم او مهرباني ده ، چې خپله څلور کلنه تحصلي دوره په پکتیا پوهنتون کې بشپړوم. دلوروزده کړو دلايچې سره سم هر محصل ته د څلورم ټولگي د اتم سمستر په پیل کې د لېسانس سند تر لاسه کولو په موخه د اړونده څانگې څخه د مونوگراف (پایلیک) لپاره یوه څېړنیزه موضوع ورکول کېږي ماته هم پکتیا پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي پښتو څانگې له خوا (د کاظم خان شیدا په دیوان کې د تشبیه ډولونه) تر سرلیک لاندې یوه څېړنیزه او علمي موضوع د پوهنیار سلطان زاهد تر لارښوونې لاندې راکړل شوه. ما دغه موضوع په دوو څپرکو کې له پوره جزیاتو سره بشپړه کړه. د نوموړې موضوع په ترتیبولو کې ما ، له معتبرو ماخذونو او سرچینو څخه استفاده وکړه.

زه د ښوونځي په لومړنیو ټولنیزو ټولنیزو کې وم ، چې له راډیو څخه به مې: موسیقي ، ډرامې ، دیکلومه شعرونه ، کیسې ، او ادبي خپرونې اوریدلې ، چې په ما کې به یې یو ویده احساس راوېښاوه ورو ، ورو مې له ژبو او ادبیاتو له پوهنځي سره بې سارې مینه پیدا شوه. کله مې ، چې د کانکور ازموینه ورکړه همېشه به مې د خدای ﷻ دربار ته لاسونه پورته کول ، چې د خپلې خوښې پوهنځي ته بریالی شم هماغه وشو ، چې زه دغې لویې هیلې او بریا ته ورسېدم.

لکه څرنګه ، چې مونوگراف د لیکوالي پیل ګڼل کېږي ، د مونوگراف له لیکلو او بشپړولو څخه وروسته به ټولنې ته ورمخامخ کېږو په ادبیاتو پوهنځي کې موږ ژباړه ، لیکوالي ، ګرامر او نور مضمونو لوستي ؤ ؛ نو موږ مکلف یو ، چې دغه کوچنۍ څېړنه په خپله ولیکو ځکه ، چې موږ د پوهنتون په اکاډمیک چاپیریال کې څلور کالونه تېر کړل. حکومت زموږ ته بدل اعیشه راکوي موږ امنیت تضمینوي کورنۍ مو د خپلې څلور کلنې دورې لپاره ستونزې او مشکلات ګالي....

زه ډېر داسې زده کړیالان د پوهنتون په اکاډمیک چاپیریال کې وینم ، چې د پېست او کاپی پسې ګرځي ما ته خپل وجدان اجازه رانه کړه ، چې خپل ضمیر ته ملامت شم. له خپل لارښود استاد پوهنیار سلطان زاهد ، د کورنۍ غړو او ملګرو او نور استادانو څخه ډېره مننه کوم ، چې له ما څخه یې هېڅ ډول مرستې نه دي سپمولې.

لړلیک

- لړلیک..... مخ
- سریزه..... ۱
- د شاعر پېژندنه..... ۲
- د بیان لغوي او اصطلاحي پېژندنه..... ۶
- د بیان د علم موضوع..... ۸
- د بیان علم گټې..... ۹
- د تشبیهې پېژندنه..... ۱۰
- د تشبیهې ارزښت..... ۱۱
- د تشبیهې ارکان..... ۱۲
- مشبه..... ۱۳
- مشبه به..... ۱۳
- وجه شبه..... ۱۴
- د تشبیهې ادات..... ۱۴
- ۱ - د طرفینو د موقیعت په لحاظ د تشبیهې وېش..... ۱۵
- ۱ - ۱ - مفروقه تشبیه..... ۱۵
- ۱ - ۲ - ملفوفه تشبیه..... ۱۶

- ۲ - د ابتذال او ندرت په لحاظ د تشبیهې وېش..... ۱۷
- ۲ - ۱ - مبتذله تشبیه..... ۱۷
- ۲ - ۲ - نادره تشبیه..... ۱۸
- ۳ - د وجه شبه په لحاظ د تشبیهې وېش..... ۲۰
- ۳ - ۱ - مفصله تشبیه..... ۲۰
- ۳ - ۲ - مجمله تشبیه..... ۲۱
- ۳ - ۲ - ۱ - قریبه (نیږدې) مجمله تشبیه..... ۲۱
- ۳ - ۲ - ۲ - بعیده (لرې) مجمله تشبیه..... ۲۲
- ۴ - د اداتو په لحاظ د تشبیهې وېش..... ۲۳
- ۴ - ۱ - مرسله یا مظهره (ښکاره) تشبیه..... ۲۳
- ۴ - ۲ - موکده تشبیه..... ۲۵
- ۴ - ۲ - ۱ - اضافي موکده تشبیه..... ۲۶
- ۴ - ۲ - ۱ - ۱ - تشبیهې اضافت..... ۲۶
- ۴ - ۲ - ۱ - ۲ - تلمیحي اضافت..... ۲۷
- ۴ - ۲ - ۱ - ۳ - سمبولیکي اضافت..... ۲۸
- ۴ - ۲ - ۲ - توصیفي موکده تشبیه..... ۲۹
- ۴ - ۲ - ۳ - موکده محض تشبیه..... ۳۰

۵ - عادي او غیر عادي وېش..... ۳۱

۵ - ۱ - عادي تشبیه..... ۳۱

۵ - ۲ - غیر عادي تشبیه..... ۳۱

۵ - ۲ - ۱ - تفضیلي تشبیه..... ۳۱

۵ - ۲ - ۲ - مقلوبه تشبیه..... ۳۲

۶ - د ماهیت په لحاظ د تشبیهې وېش..... ۳۴

۶ - ۱ - محسوسه تشبیه له محسوسې سره..... ۳۴

۶ - ۲ - معقوله تشبیه له معقولې سره..... ۳۵

۶ - ۳ - معقوله تشبیه له محسوسې سره..... ۳۶

۶ - ۴ - محسوسه تشبیه له معقولې سره..... ۳۶

۷ - د طرفینو د تعادل په لحاظ د تشبیهې وېش..... ۳۸

۷ - ۱ - تسویه..... ۳۸

۷ - ۲ - جمع..... ۳۹

پایله..... ۴۱

وړاندیزونه..... ۴۲

اخځلیکونه..... ۴۳

سرریزه

د بیان علم په تشبیهې ، استعارې ، مجاز او نورو څانگو په ګاڼه باندې سنبال شوي دي ، د ژبې او لیک د خوږوالي ، په زړه پورې والي ، څرګندتیا او د فصاحت او بلاغت په ګاڼه د ښکلي کولو یو اساسي شرط دی ، چې ددې علم لومړی او اسانه او روانه څانګه دې تشبیهې وي. عام وګړي ، شاعران او هغه کسان ، چې په ولس کې د ټوکو ټکالو طبع لري په خپلو خبرو کې له تشبیهې څخه کار اخلي . هغه څوک ، چې په چا پورې ملنډې وهي یا د هغه بدي بیانوي ؛ کله کله پکې د وجه شبه مسئله رامنځ ته شي. لکه: یو څوک ډېر نا لایق وي؛ نو موږ ورته اپلاتون کلمه کاروو ، چې اپلاتون د خپل وخت ډېر ځیرک ، هوښیار او مشهور فلیسوف ؤ؛ خو دلته د نا لایق او اپلاتون تر منځ د وجه شبه تضاد د خلکو د خندا سبب ګرځي. یعنې اپلاتون په عقل او پوهه کې مشهور ؤ او دی په جهالت او بې عقلۍ کې هماغومره شهرت ته رسېدلی دی.

پورته ذهینت مخاطب ته ورکول د تشبیهې کمال دی ، ځکه ددې علم د پوهانو په نظر په دې خوا راواوښت او وخت په وخت یې پکې ډېر اثار ولیکل شول ، چې ددې لړۍ په کړنو کې ما هم (د کاظم خان په دیوان کې د تشبیهې ډولونه) تر سرلیک لاندې مونوګراف (پایلیک) ولیکه.

څرنګه ، چې کاظم خان شیدا له یوې علمي او ادبي کورنۍ څخه راوتلی دی ، له بلې خوا څخه ده ډېره موده په هند کې په جلا وطنۍ سره تېره کړې ده. نو ده د خپل ژوندانه ټول اړخونه د سوځنده اشعارو په قالب کې واچول او د زړه تسل یې پرې وکړ.

د کاظم خان شیدا په اشعارو کې د تشبیهاتو او استعارو اباسین غورځنګونه وهي او د نازکخیالۍ نیلي یې پکې لکه د سیلۍ او باد ډېر ګړندي روان دي. د شیدا دیوان د عشق مستۍ جوش او حرارت سره لمبه او دساره او بې سوزه ژوند لپاره د غضب کروړه. کاظم خان شیدا د حمید بابا د نازک خیالۍ د مکتب غښتلی او قوي ملګری دی. او د پښتو ژبې یو پیاوړی شاعر ګڼل کیږي. که د شیدا دیوان و پتل شي ؛ نو هلته به دا پته ولګیږي ، چې شاعر یوازې د گل ، بلبل ، د شمعې ، خال وخط ، عشق او معشوق شاعر نه دی ؛ بلکې د ده په کلام کې جغرافیوي ، اجتماعي ، اخلاقي ، وطن پرستۍ ، فلسفي او د ژوندانه ډول ډول مضمونونه پراته دي. د شیدا په شاعرۍ کې ، چې کوم شعر ډېر زموږ تر سترگو کیږي هغه د وطن یاد او د هېواد مینه ده.

کاظم خان شیدا لنډه پېژندنه

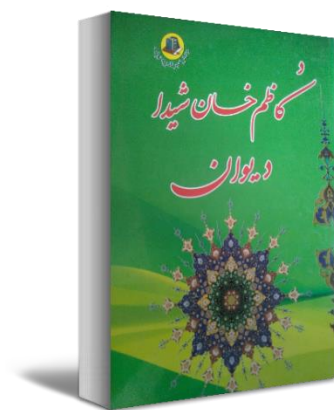
کاظم خان شیدا د افضل خان کشر زوی د اشرف خان لمسی او د خوشحال خان کړوسی دی .
په (۱۱۴۰ هـ ق) کال کې په اکوړه خټک کې زیږېدلی دی .

کاظم خان شیدا په داسې وخت کې سترگې وغړولې ، چې په هند کې د فیوډالي مغلو ډیوه په مړه کېدو وه او په مقابل کې انگریزي استعمار دې خاورې ته را روان ؤ ؛ خو د مغلي حکومت تاثیر لا په هغې خاورې باندې پاتې ؤ .

ده د خپل وخت مروج علوم ولوستل او د مطالعې سره یې ډېر شوق ؤ . کله ، چې افضل خان مړ شو او د قوم مشري د دده مشر ورور سعد الله خان ته پاتې شوه ؛ نو سعد الله خان تند مزاجی او د شیدا له نازک خیالۍ سره جوړه رانغله هماغه ؤ ، چې د خپل ورور او خپلوانو نه خواږدی مرور شو .

لومړی کشمیر ته لاړ هلته یې یو څه موده تېره کړه او د هغې ځای څخه بیا سر هند ته راغی او د سر هند څخه رامپور ته لاړ . ده به په هر ځای کې د علم او ادب لټونه کوله ترڅو په رامپور کې د نواب علی محمد پښتون رییس سره د نږدې نه اشنا شو او نواب دغه نازک خیال شاعر ډېر نازاوه ، چې شیدا بیا د مرگ تر ورځې پورې ددې ځای څخه هڅه او مېل ونکړ .

د نواب علی محمد څخه وروسته نواب فیض الله ، چې علم دوسته او ادب پالونکی سړی وه د رامپور حکمران په توگه مکرر شو او نوموړی هم د شیدا لاپسې ډېر قدر وکړ او په هغه وخت کې یې زر روپۍ ورته مکررې کړې وې .

څنگه ، چې شیدا له یوې علمي او ادبي کورنۍ څخه راوتلی دی او له بلې خوا څخه ده ډېره موده په هند کې په جلا وطنۍ سره تېره کړې ده ؛ نو ده د خپل ژوندانه ټول اړخونه د سوځندو اشعارو په ښکلي قالب کې واچول او د زړه تسل یې پرې وکړ .

د شیدا په دیوان کې غزلونه ، قصیدې ، مخمس ، مسدس ، قطعي ، رباعیات او داسې نور شعري قالبونه تر سترگو کیږي . د شیدا

شاعري د نزاکت ، ژوروالی ، صنایع ، بدیع ، لفظي او معنوي محاسن او نورو لوازماتو په لحاظ اوچته او معیاري شاعري ده.

کاظم خان شیدا خپل دیوان د محمدي صاحبزاده په سپارښتنه او د خپل ورور محمد عابد خان په غوښتنه په (۱۱۸۱ هـ ق) کال کې ترتیب او بشپړ کړی دی.

د ده دیوان نسخې خو ځایه موندل شوې دي.

خان غازي کابلي د کابل مجلې د یوې مقالې په ترڅ کې داسې لیکلي دي: «د شیدا د دیوان دوه قلمي نسخې د رامپور په کتابخانه کې موجودې دي، یوه نسخه یې په غت (جلی) قلم سره لیکل شوې ده ، چې (۴۱۶) مخونه لري او فیض علی په شاه جهان اباد ډیلي کې په خپل قلم په (۱۱۹۲ هـ) نقل کړې ده. بله نسخه ، چې شیدا په خپل مهر وه د راوړتي گوتو ته په لاهور کې ورغلی ده او په برتیش موزیم کې خوندي ده. یوه بله نسخه ، چې په (۱۱۹۱ هـ) کال کې لیکل شوې ده. د اسلامي کالج پېښور په کتابخانه کې شته دی.

یوه بله ډېره پخوانۍ نسخه ، چې اټکل کیږي د خټکو د کورنۍ په وخت کې دې لیکل شوې وي د انسخه اوس په پښتو ټولنه کې خوندي ده

بله یوه نسخه په پېښور کې د اکبر پورې عبدالستعان کاتب په خط په (۱۳۲۵ هـ) کال کې کاپي شوې او بیا د دغې نسخې څخه په (۱۳۴۰ هـ) کال مولانا ابوالو فائق اخیستي ، چې دغه نسخه بیا د پوهاند د عبدالحی حبیبي گوتو ته ورغلې وه.

د شیدا دیوان څلور ځلې چاپ شوی دی. یو ځل په (۱۳۳۱ هـ ش) کال په کابل کې او بل ځل په ۱۹۶۵م کال په پېښور کې درېیم ځل په ۱۹۶۶م کال په پېښور کې چاپ شوی دی او څلور ځل په (۱۳۸۴) هـ ش کال هم په پېښور کې چاپ شوی دی.

کاظم خان شیدا د دیوان لیکلو څخه (۱۳) کاله وروسته مړ شوی ، چې دغه مطلب یو شاعر په خپل کلام کې داسې راوړی دی:

د شیدا په اشیانه کې جهان تریخ شو
 د کباب غوندې یې کون و مکان تریخ شو
 درست بدن یې گویا زړه دی په بدن کې
 (دل نظیر) هم د کاظم د مرگ تاریخ شو

د کاظم خان شیدا د شعر او شاعرۍ په باب ډېرو ختیځ پوهانو فارسي دانانو اردو ژبو او په خپله پښتنو ادیبانو ډېر څه لیکلي دي؛ خو موږ دلته ددې ټولو نه تېرېږو او یوازې د څو پوهانو یادونه دلته رانقلوو:

پوهاند حبیبی لیکي چې، «د کاظم خان اشعار عشقي او اخلاقي خواوې لري؛ مگر په پښتنو کې دده امتیاز دا دی، چې شیدا یو نازک خیاله او قوي تخییل خاوند او په شاعرۍ کې د هندي سبک پېرو دی.»

پوهاند رښتین د کاظم خان شیدا د دیوان په سریزه کې، چې د پښتو د ټولنې له خوا د بېنوا په تدوین تصحیح او مقابله په (۱۳۳۱ هـ ش) کال کې چاپ شوی دی داسې لیکنه کړې ده: کاظم شیدا د نازک خیالۍ استاد د لوړ تخییل پېشوا او د جگ ادبي مقام څښتن دی. ده خپل شعرونه په رنگارنگو خیالونو او استعارو بنایسته کړل د تخییل په دام کې یې د هوا مرغان ونیول د بلبلانو په څېر د سرو گلونو په ښاخونو په خوند خوند وچغېد د شنو توتیانو په شان د ادب د هسکو غرونو په جگو څوکو والوت هر غزل او شعر یې ته به وایې د ښاپېرو د ملک تصویر یا درامد باغ انځور دی.

دده په شعر کې د تشبېهاتو استعاراتو اباسیند غورځنگونه وهي او نازک خیالۍ نیلي پکې لکه د سیلۍ او باد ډېر گړندي روان دي. د شیدا دیوان د عشق، مستۍ، جوش او حرارت سره لمبه او د ساړه او بې سوزه ژوندانه د پاره د غضب کروړه ده.

په دې لحاظ کاظم خان شیدا د حمید بابا د نازک خیالۍ د مکتب غښتلی او قوي ملگری او د پښتو ژبې یو پیاوړی شاعر گڼل کیږي.

دی په (۱۱۹۴ هـ ق) کال کې د هند په رامپور کې وفات شو. او هلته خښ شو.

که د شیدا دیوان وپتیل شي؛ نو هلته به دا پته ولگيږي چي شاعر یوازې د گل، بلبل، شمع، پتنگ، خال و خط، عشق او معشوق شاعر نه دی ؛ بلکې د هغه په کلام کې جغرافیوي، اجتماعي، اخلاقي، وطن پرستي، فلسفي او د ژوندانه ډول ډول مضمونونه پراته دي. د شیدا په شاعری کې ، چې کوم شی ډېر زموږ تر سترکو کیږي هغه د وطن یاد او د هېواد مینه ده. ده د روه، بگرام او سرای په یاد په خپلو شعرونو کې ډېرې نارې او چغې وهلې دي. (۲: ۳۳۲-۳۳۵)

د بیان لغوي او اصطلاحي پېژندنه

بیان لغوي مانا کشف، ایضاح، څرگندول، سپړل او په ډاگه کول دي.

اصطلاحاً: بیان هغه پوهه ده، چې د غیر مطابقې دلالت په ډول د مطلب اداء رانښيي.

شمس الدین د حقایق البلاغت مؤلف د بیان تعریف په اړوند داسې لیکي: « بیان هغه اصول او قاعدې دي، چې د هغو په واسطه سره یوه مانا په بېلابېلو عباراتو کې داسې اداء کېږي، چې یوه نسبتاً بلې ته ډېره واضحه وي. » د حقایق البلاغت مؤلف دلالت په درې ډوله راپېژني:

۱- وضعي یا مطابقې دلالت چې یو لفظ په خپله اصلي او لغوي مانا باندې دلالت وکړي، لکه د انسان کلمې دلالت په یوه ناطق حیوان باندې، یا د کور کلمه، چې په خپله اصلي او وضعي مانا (خانه)، چې اجزایې، دروازه، څلور دیوالونه احاطه تشکیلوي دلالت کوي.

۲- غیر مطابقې یا تضمیني دلالت: چې کلمه د لغوي مانا نه غیر په مجازي مانا باندې استعمال شي، لکه د (لاس) کلمه، چې لغوي مانا یې د بدن یوه عضوه ده، د مدد او کومک په مانا یې کارول مجازي دلالت دی.

۳- التزامي دلالت: چې د لزوم په صورت کې د یوې کلمې نه د لغوي مانا غیریوه بله مانا واخیستل شي. د هوسۍ کلمې نه د نجلۍ مانا اخیستل یا د اور کلمه د محبت په مفهوم استعمالول. ۶: ۴- ۷

د بیان په علم کې زیاتره د غیرو وضعي او التزامي مانا څخه کار اخیستل کېږي. د زیات وضاحت لپاره د بیان په علم کې د یوه مطلب په بېلابېلو لارو د څرگندولو لپاره د تخیل، تشبیهې، استعارې، او تصویر څخه کار اخیستل کېږي همدغه تشبیهات، استعارې او تخیل دی، چې په کلام ښکلا او زبایي پیدا کوي.

د ساري په ډول که وغواړو، چې د یو چا د سخاوت په اړه خبرې وکړو، دا مطلب په څو مختلفو ډولونو بیانولای شو:

توریالی حاتم دی.

توریالی بحر دی.

توریالی په لاس کې خلاص دی.

توریالی په ورکړه کې لکه حاتم دی.

د بیان دغه ډولونه د توریالی د سخاوت په باب د مطلب د افادې او د کلام د زبایي او ښکلا له مخې متفاوت دي.

او په همدې ډول که وغواړو ، چې د یو چا د صورت او د ښکلا څرگندونه وکړو «د هغه څېره ښکلې ده.» کولای شو ، چې ووايو: د هغه څېره د سپوږمۍ په شان ښکلې ده، هغه لکه سپوږمۍ ده. د هغې د مخ رڼا لکه د سپوږمۍ ده او په همدې ډول نور. (۴: ۶-۷)

د بیان د علم موضوع

پخوايې د بیان د علم موضوع درې شيان، تشبیهې، مجاز او کنایې گڼلې وو؛ مگر دا، چې بیان د یوې مانا دلالت په بېلابېلو لارو رابښي؛ نو د خیال متفاوت او متمایز صورتونه دي، چې د هغه په واسطه یو مفهوم یا مانا په بېلابېلو ډولونو بیانولای شو؛ نو په دې اساس په معاصره اصطلاح کې تصویر، سمبول، اسطوره هم د بیان علم د بحث موضوعات تشکلوې. ضرور نه، چې د هریو په باب بحث وکړو. (۷:۴)

د بیان علم گټې

د بیان علم موږ له دې خبرې سره اشنا کوي ، چې څه ډول یوه معنی په بېلابېلو لارو چارو یوه یې تر بلې غوره او په زړه پورې وي وړاندې کړو. موږ په ژبه کې هر کلمه یوازې یوه حقیقي مانا لري او نورې ټولې یې مجازي دي. پر دغو مجازي ماناوو پوهېدنه د بیان د علم له گټو څخه شمېرل کېږي. (۵۳:۸)

دا علم د یوې مانا په مختلفو ډولونو اداء او یا په ژبه کې مو له بېلابېلو انځورونو سره مخامخ کوي او دا را زده کوي ، چې څه ډول به د شاعرانو هدف او مقصد له هغو وییونو او عبارتونو ، چې په اصلي ماناوو کارېدلي نه دي، لاس ته راوړو؟ له دې کبله د بیان علم د ادبیاتو نړۍ ته د ورنگ لاره ده. هر علم ځانگړی معیار، اصول او د میتودولوژۍ په اصطلاح کې جدا روش پوهنه لري ، چې هغه پرې سنجېدلی او تللی شي. د بېلگې په ډول د کیمیا په لابراتور کې تجزیه کېږي او ددې امېینت له مخې اثبات او یا ردیږي. ژبه د گرامر په وسیله ارزول کېږي. د ادبیاتو د ډېرې سترې برخې محک تر ډېره ځایه د بیان علم دی. د بیان په وسیله د ادبي اثارو ځواکمني او آفاقیت او یا یې خامۍ او ابتذال ارزولی او هم یې نوښتونو او تقلید په نښه کولی شو او په ټولنیز ډول ډېرو ادبي مسایلو ته ژر ځواب ویلی شو، ځکه ادبي ژبه په مجموعي او کلي ډول انځوریزه (تصویري) ژبه وي او د انځور څېړنه د بیان د علم هدف دی.

کله ، چې د بیان د علم له اصولو پوهه لاس ته راغله، گټه یې داده ، چې کولی شو یو مطلب په څو ډوله متفاوت شکل اداء کړو ، ؛ خو په دې شرط ، چې دغه افادات بېلابېل شکلونه ولري او همدارنگه د وضاحت او هنري اړخونو له مخې سره جدا وي او توپیر ولري او یو مطلب په مجازي یا حقیقي ماناوو کې اداء شي.

د تشبیهې پېژندنه

تشبیهې په لغات کې ورته کولو، یو شی د بل په شان کېدو ته وایي.

اصطلاحاً: په یوه خاصه مانا کې د دوو څیزونو گډون ته تشبیهې وایي. یا په بله وینا: یو څوک، یو څیز، یا یو حال د بل چا، یا بل حال سره ورته کول تشبیهې ده؛ خو په دې اړه (شرط)، چې د دواړو څیزونو یا حال او کیفیتونو تر منځ یو یا څو گډ صفتونه موجود وي. د مثال په ډول که ووايو چې:

«ناپوهي مرگ او پوهه ژوندون دی.» نو په دې وینا کې ناپوهي او جهالت د مرگ سره علم او پوهه د ژوندون سره تشبیهې کړې ده. (۴: ۸)

د تشبیهې ارزښت

په ځینو خبرو کې د تشبیهې ارزښت خورا ډېر دی، د تشبیهې په واسطه کلام د فصاحت او بلاغت مقام خپلولی شي. ډېر ځله یوه خبره لکه څنگه، چې یې ویناوال احساسوي هغه شان یې په ساده کلام کې اورېدونکي یا لوستونکي نه شي ورلېږلی. همدا تشبیهې ده، چې ددې په واسطه د محسوسو څیزونو وضاحت په ډېر ښه ډول کیدای شي او همدارنگه هغه څیز، چې د محسوساتو له کړۍ څخه وتلي وي د تشبیهې په واسطه حسې نړۍ ته لار پیدا کولای شي.

د تشبیهې بل ارزښت دادی، چې کلام هنري کوي او کله، چې کلام هنري شي په زړه پورې شي. د تشبیهې په واسطه یوه موضوع یا مطلب د اورېدونکي په ذهن کې په څرگند ډول کېږي. د تشبیهې په بنسټ کلام انځوریز کېږي او د کلام او د کلمو حقیقي ماناوې یو په بل کې سره واخېدل شي او یو بل مفهوم ترې راووتی. (۹۱:۸)

تشبیهې د ډېرو گټو او غرضونو لپاره راوړل کېږي او دا ټول په مشبه کې وي لکه: تحسین، د پټ حال او وصف څرگندول، نا اشنا اشنا گرځول د اورېدونکي په ذهن کې ښه کېږول، دروند گڼل، سپکاوی، نادر او سخت گڼل او داسې نور (۱۲۴:۵)

د تشبیهې ارکان

د تشبیهې بنسټیز رکنونه (مشبه او مشبه به) دي ، چې بې له دوی تشبیهې نه بشپړېږي. ددې تر څنګ دوه نور رکنونه (د تشبیهې وییکی او وجه شبه) هم لري. ، چې کله په کلام کې څرګند ډول راوړل شوي وي او ؛ کله نه وي راوړل شوي.

محمد طاهر فاروقي په خپل اثر (فصاحت و بلاغت) کې پر پورته څلورو رکنونو سربېره یو بل رکن (د تشبیهې غرض) هم ورزیات کړی ، چې دی دهمدې له امله د تشبیهې رکنونه پنځه ګڼي. په هره تشبیهې کې پنځه څیزونه وي: (مشبه، مشبه به، د تشبیهې وییکی، وجه شبه، د تشبیهې غرض) دې پنځه واړو ته د تشبیهې ارکان وایي او مشبه او مشبه به ته د تشبیهې طرفین وایي.

ما ، چې په دې اړه څومره کتابونه او څېړنې لیدنې د ټولو د کار په پایله کې همدا څلور رکنونه (مشبه، مشبه به، وجه شبه او د تشبیهې وییکی) په توګه شوي دي او چا هم د تشبیهې غرض د رکن په نامه نه دی راوړی. (۸: ۶۳)

تشبیهې لاندې رکنونه لري:

۱- مشبه

۲- مشبه به

۳- وجه شبه

۴- تشبیهې ادات

د تشبیهې څلور رکنو څخه مشبه او مشبه به، ته د تشبیهې هم طرفین وایي. چې په تشبیهې کې د طرفینو ذکر او موجودیت حتمي ده او دغه دوه رکنه د تشبیهې د اصلي ارکان هم نومول شوي دي، اما د تشبیهې دوه نور ارکان (د تشبیهې وجه او د تشبیهې ادات) د تشبیهې د فرعي رکنونه دي ، چې ذکر او شتون حتمي نه دی. (۴: ۹)

د مشبه او مشبه به تر منځ د مشترک صفت یا وجه شبه موندل د هر چا لپاره ممکن نه دي یعنې د هر چا تر پوهې پورې اړوندیږي، دا کار یوازې شاعران په درست ډول سره کولای شي.

۱ - **مشبه:** څوک یا شی یا حال دی ، چې له بل چا یا حال تشبیهې کړای شوی وي، یعنې کوم شي ته ، چې تشبیهې ورکول کېږي هغه ته مشبه واي ؛ مثلاً که ووايو چې: ټول غمجن دي، جمله شاعرانه هم نه ده او د تشبیهې کوم طرف هم پکې نشته. که ووايو ، چې د غم باران وري. دا جمله تر اولنۍ جملې شاعرانه ده، ځکه غم نه لیدل کېږي ؛ خو باران لیدل کېږي، دلته (د غم باران) یو اضافي ترکیب دی او غم یې د باران سره تشبیهې کړی دی غم مشبه او باران یې مشبه به دی. (۴: ۱۰)

یا لکه د کاظم خان شیدا په لاندې بیت کې:

لکه ابر په هیڅ وخت نه شوې بې نمه

هر ساعت زما په سترگو کې ژړا ده

(۳: ۱۷۳)

په پورته بیت کې شاعر خپل ورېځو سره تشبیهې کړي دي. سترگې مشبه، ابر مشبه به لکه یې د اداتو توری او لوندوالی یې وجه شبه راغلې ده.

۲ - **مشبه به:** هغه څوک یا شی یا حال دی ، چې د بل چا یا شی یا حال ورته والی او تشبیهې له ده سره شوې وي ؛ مثلاً: « پوهنه د رڼا په څېر ده .» پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شو. (۴: ۱۱)

یا لکه د کاظم خان شیدا په لاندې بیت کې:

چې وصال دې و سوزان تر جدایی

ستا جمال لکه شغله زړه مې پتنگ و ،

(۳: ۱۵۶)

په بیت کې شاعر د خپلې محبوبې جمال شغله گڼي، او خپل زړه پتنگ گڼي، جمال مشبه، شغله مشبه به، زړه مشبه، پتنگ مشبه به دی.

۳ - د تشبیهې وجه شبه: هغه یو یا څو مشترک صفتونه، چې د مشبه او مشبه به تر منځ موجود وي د تشبیهې وجه شبه یې بولي. (۴: ۱۲)

لکه د کاظم خان شیدا په لاندې بیت کې:

چې زما په آتشین آه نرم نه شه
زړه دې سخت راته تر سنگ و آهن راوړ

(۱۲۵: ۳)

په پورته بیت کې شاعر د مخاطب زړه له کاني او اوسپنې څخه کلک گڼي، زړه مشبه، سنگ او آهن مشبه به راغلي دي. او وجه شبه یې کلکوالی ښودل شوی ده.

یادونه: وجه شبه باید په مشبه کې تر مشبه به زیاته کامله، قوي او څرگنده وي، یوازې په تفصلي تشبیهې کې دغه زیاتوب، کمال، قوت د مشبه په نصیب وي.

۴ - د تشبیهې ادات: هغه ادات یا کلمې دي، چې زیاتره د هغو په واسطه سره د مشبه او مشبه به تر منځ تشبیهې قایمېږي د تشبیهې ادات یې بولي. د تشبیهې ادات یا کلمې؛ کله وي او؛ کله نه وي. (۴: ۱۳)

د تشبیهې ادات یا کلمې دادي: په شان، غوندې، هغسې، هسې، څنگه، داسې، غټ، لکه، ته به وایې، تابه وي، په دود، په مثال، په څېر په رنگ او ځینې نور.

د تشبیهې د اداتو بېلگې په څلرو یشتې صفحې کې په تفصیل سره موندلې شو.

یادونه: مشبه د تشبیهې تر کلمې وروسته راځي؛ خو تر غوندې د مخه.

۱ - د طرفینو د موقیعت په لحاظ د تشبیهې وېش

د طرفینو د موقیعت په لحاظ تشبیهې په دوه ډوله (مفروقه او ملفوفه) باندې وېشل کېږي.

۱-۱ - **مفروقه تشبیه:** دا هغه تشبیهې ده، چې په یوه بیت یا مصرعه کې څو مشبه او مشبه به داسې راوړل شي، چې په هر مشبه پورې مشبه به نیردې یا خبرمه واقع شوې وي. ما د کاظم خان شید دیوان پانه پانه پسې وکوت؛ خو پیدا مې نه کړ.

دغې تشبیهې بېلگې په لاندې ډول دي.

سر دې اسمان زلفې وریځې

غابن دې برېښنا ده خوله دې پرځه وروینه

***

سترگې نرگس خوله دې غونچه سره دې لېان لېلا

قد دې چنار گل دې رخسار زلفې ماران لېلا

(شاعر)

په لومړۍ لنډۍ کې سر له اسمان سره، زلفې له وریځې سره، غابن له برېښنا او دخولې نه وتلې خبره یې له پرځې سره تشبیهې راغلې ده. سر مشبه، اسمان مشبه به، زلفې مشبه، وریځې مشبه به، غابن مشبه، برېښنا مشبه به، خولې نه وتلې خوږه خبره مشبه، او پرځه مشبه به ده.

په دویم بیت کې شاعر سترگې له نرگس، خوله له غونچې، قد له چنار، رخسار له گل او زلفې یې مارانو سره تشبیهې کړې دي. سترگې مشبه، نرگس مشبه به، خوله مشبه غونچه مشبه به، قد مشبه، چنار مشبه به، رخسار مشبه، گل مشبه به، زلفې مشبه او ماران مشبه به دي.

څرنګه، چې د هرې مشبه سره مشبه به نیردې یا څنګ په څنګ راغلې؛ نو د طرفینو د موقیعت په لحاظ یې مفروقه تشبیهې یې بولو.

۱- ۲ - **ملفوفه تشبیه:** دا هغه تشبیهې ده ، چې مشبه او مشبه به گڼ او د یوه نه زیات وي ؛ خو د مشبه افراد یوې خواته وي ؛ خو د مشبه به افراد په ترتیب سره بلې خواته وي. لکه: علم او جهل لکه رڼا او تیاره ده. (۱۶:۵).

یا په بله وینا: ملفوفه تشبیهې هغه ده ، چې په یوه مسره یا یوه بیت کې مشبهات او په بله مسره یا په بل بیت کې څو مشبه بهات راشي، یعنې مشبه پورې مشبه به خبرمه رانه شي. (۲۴:۴).

لکه په لاندې بیتونو کې:

ستا د زلفو هیبت باد په تېښت روان کا
د ښامار په دود چې اوښوري ناگاه

(۱۶۰:۳)

چې وصال دې و سوزان تر جدایی
ستا جمال لکه شغله زړه مې پتنگ و ،

(۱۵۶:۳)

په پورته لومړي بیت کې شاعر د مخاطب زلفې له ښامار سره او باد یې ناگاه سره تشبیهې کړي دي. زلفې مشبه، ښامار مشبه به، باد مشبه، ناگاه مشبه به، راغلي دي. په دویم بیت کې شاعر د مخاطب حسن شغله گڼي او خپل زړه پتنگ گڼي. جمال مشبه، شغله مشبه به او رڼا وجه شبه. زړه مشبه، پتنگ مشبه به، سوځېدل وجه شبه او لکه یې د اداتو کلمه ده.

څرنګه، چې په پورته بیتونو کې مشبهات او مشبه بهات څنګ په څنګ نه دي ؛ نو د ملفوفي تشبیهې بېلګې یې گڼلې شو.

۲ - د ابتذال او ندرت په لحاظ د تشبیهې وېش

د ابتذال او ندرت په لحاظ تشبیهې په مبتذله او نادره باندې وېشل کېږي.

۲ - ۱ - **مبتذله تشبیه:** دا هغه تشبیهې ده ، چې په شاعرانو کې خورا زیات استعمال ولري.

یعنې زیاته سولیدلې او تکرار شوې وي. مثلاً: د مخ تشبیهې کول له گل سره، یا د زلفو تشبیهې کول د سنبل سره یا د ښو ورته کول د غشو سره او په همدې ډول نور. (۲۶:۴). د یادې شوې تشبیهې بېلگې د کاظم خان شیدا په لاندې بیتونو کې کتلې شو:

ستا چشمان چې په ادا سره بالا شي

تور بانه دې گویا غشي په هوا شي

(۲۳۹:۳)

د یاقوت له پردې خېژي آوازونه

چې شیرین کلام په لبو کې ادا کړې

(۲۸۹:۳)

چې روشن یې په انوار تمام جهان شو

لایې پروت لکه آفتاب په مخ نقاب دی

(۲۵۶:۳)

لومړي بیت کې شاعر د خپل یار بانه له غشو سره تشبیهې کړي دي، بانه مشبه او غشې مشبه به دي. او تېره والی یې وجه شبه راغلي ده.

په دویم بیت کې شاعر د محبوب شونډې له یاقوتو سره تشبیهې کړې دي. لب مشبه، یاقوت مشبه به، او سوروالی یې وجه شبه دي. او په درېیم بیت کې شاعر د مخاطب مخ یې له آفتاب سره تشبیهې کړی دی. آفتاب مشبه، مخ مشبه به دي. څرنگه ، چې پورته تشبیهات سولیدلي او تکراري دي ؛ نوځکه وایو ، چې دا دمبتذله تشبیهې بېلگې دي.

۲-۲ - **نادره تشبیه:** دا هغه تشبیه ده، چې په شاعرانو کې استعمال کم وي. او یا کوم شاعر نوې پیدا کړي وي. لکه په لاندې بیتونو کې:

په مستۍ کې یې چشمان لکه اخگر وي
پرې بریان د خوږو زړونو کبابونه

(۲۱۸: ۳)

شین وم زه لکه سپند و خپل سوختن ته
چې په شاخ مې آرام نه وي بې مجمره

(۱۸۲: ۳)

ستاد زلفو هیبت باد په تېښت روان کا
د بنامار په دود چې اوښوري ناگاه

(۱۶۰: ۳)

په هزار نېشه د زړه په سر چیچل کړي
الغیاث دتاد سترگوله زنبوره

(۱۷۷: ۳)

تورې سترگې دې شوې ترې په خندا کې
که هندوې د هند لالبي په گنگا کې

(۲۹۴: ۳)

په پورته لومړي بیت کې شاعر د خپل محبوب سترگې یې له سکروټو سره تشبیه کړې دي. سترگې مشبه، اخگر مشبه به دي. په دویم بیت کې متکلم خپل ځان له سپېلني سره تشبیه کړی دی. متکلم مشبه، سپند مشبه به دي. په درېیم بیت متکلم د خپل محبوب سترگې یې له غومبسو سره تشبیه کړي دي. سترگې مشبه، زنبور مشبه به دي. او په څلورم بیت کې شاعر

د کاظم خان شیدا په دیوان کې د تشبیهې ډولونه

د مخاطب سترگې یې د هند له هندوې سره تشبیهې کړې دي. سترگې مشبه، هندوې مشبه به دي.

خرنگه ، چې دغسې ډول تشبیهات تقریباً شاعرانو لږ استعمالې کړې دي؛ نو نادره تشبیه یې بولو.

یادونه: په تشبیهې کې ابتذال او ندرت دسویې په لحاظ توپیر کوي.

- ۳ - د وجه شبه په لحاظ د تشبیهې وېش

۳ - ۱ - **مفصله تشبیه:** دا هغه تشبیهې ده ، چې د مشبه او مشبه به تر منځ ګډ صفت یا د تشبیهې وجه لفظاً په بیت کې ذکر شوې وي. (۶۷: ۷)

لکه په لاندې بیتونو کې:

همېشه لکه نرګس ګوري اسمان ته
ای د سترګو په بنایست باندې مغروره

(۱۷۸: ۳)

چې دې مخ لکه د صبح صادق سپین وي
په هر کار کې له عالم سره رښتیا کړه

(۱۸۹: ۳)

د غفلت په خوب اوده لکه غونچه وم
هېڅ خبر ورباندې نه وم بهار تېر شو

(۲۲۱: ۳)

په پورته لومړي بیت کې شاعر خپل مخاطب له نرګس سره تشبیهې کړی دي. مخاطب مشبه، نرګس مشبه به، لکه یې د اداتو توری او وجه شبه یې مغرور تیا ده ، چې په بیت کې یې لفظاً ذکر راغلی دی.

په دویم بیت کې متکلم د مخاطب مخ له صبح صادق سره ورته کړی دی. مخ مشبه، سپین مشبه به، لکه یې د اداتو کلمه، او رښتینولۍ (صداقت) یې وجه شبه ده ، چې په بیت په ښکاره ډول سره راغلي ده.

او په درېیم بیت کې شاعر خپل ځان له غونچې سره تشبیهې کړی دی. شاعر مشبه، غونچه مشبه به، لکه د اداتو توری او غفلت یې وجه شبه ده ، چې څرګند ډول په بیت کې راغلي ده.

خرنگه ، چې پورته بیتونو ته گورو ، چې د تشبیهې وجه شبه لفظاً په بیتونو کې ذکر شوې ده ؛ نوموړې یې د مفصله تشبیهې بېلگې بولو .

۳ - ۲ - **مجمله تشبیه**: دا هغه تشبیهې ده ، چې د طرفینو تر منځ یې د تشبیهې وجه لفظاً په بیت کې نه وي ذکر شوې . (۶۷:۷) .

لکه: په لاندې بېلگو کې:

یم اوده لکه غنچه د خار له درده

خبر نه شوم د راحت په خواب هرگز

(۱۲۶:۳)

په پورته بیت کې کاظم خان شیدا خپل ځان یې له غنچې سره تشبیهې کړی ده . متکلم مشبه ، غنچه مشبه به لکه د اداتو توری او وجه شبه یې په دردونو کې راحت لټول دي ، چې په څرگند ډول په بیت کې نه ده راغلې .

خرنگه ، چې په پورته بیت کې د طرفینو تر منځ د تشبیهې وجه شبه لفظاً ذکر نه شوې ؛ نود مجملې تشبیهې بېلگې یې بولو .

مجمله تشبیهې بیا په قریبه او بعیده تشبیهې باندې وېشل کیږي .

۳ - ۲ - ۱ - **قریبه (نېرېدې) مجمله تشبیه**: دا هغه تشبیهې ده ، چې د تشبیهې وجه په څرگند ډول ذکر نه وي ؛ خو د تشبیهې وجه یې ژر او بې له ډېره فکره ذهن ته راشي . (۳۳:۴) . لکه په لاندې بیتونو کې:

چې همېش لکه مجنون په صحرا گرځي

بوی د چا د زلفو درغی شماله

(۲۰۶:۳)

په پورته بیت کې شاعر شمال له مجنون سره تشبیه کړی دی. شمال مشبه، مجنون مشبه به، وجه شبه یې سرگرداني، له ځانه بې زاره کېدل دي. په پورته بیت کې د تشبیه وجه لفظاً نه ده ذکر شوې؛ مگر د لوستونکي ذهن ته ژر راځي؛ نو قریبه (نیرېدې) مجمله تشبیه یې بولو.

۳-۲-۲- **بعیده (لرې) مجمله تشبیه:** دا هغه تشبیه ده، چې د تشبیه وجه یې په بیت کې نه وي ذکر شوې او پس له ډېره فکره پیدا شي. (۳۴:۴) لکه د کاظم خان شیدا په دلاندې یوه بیت کې

په شمشېر د قاتل آب وینم د وینو
که بنکاره یې په آبرو شوې د سرو ټیکه

(۲۰۱:۳)

په پورته بیت کې: شاعر د محبوب ابرو د شمشېر سره او ټیک یې د وینو آب سره تشبیه کړي دي.

ابرو مشبه، شمشېر مشبه به، کوږوالی یې وجه شبه ده، همدارنگه ټیک مشبه د وینو آب مشبه به، سوړوالی یې وجه شبه ده، چې د سرو لفظ په واسطه سره یې ذکر راغلی دی.

مگر د ابرو او شمشېر تر منځ وجه شبه، چې کوږوالی دی په دې بیت کې ذکر نه ده او پس له ډېره فکره ذهن ته راځي؛ نو ځکه بعیده (لرې) مجمله تشبیه ورته ویل کیږي.

یادونه: قریبې او بعیدې مجملې تشبیه د وجه شبه پېژندل د سویې په لحاظ توپیر کوي. یعنې یو څوک به د تشبیه وجه شبه ژر پیدا کوي او څوک به یې په ځنډ پیدا کوي.

۴ - د ادا تو په لحاظ د تشبیهې وېش

۴ - ۱ - **مرسله یا مظهره (بنکاره) تشبیه:** دا هغه تشبیهې ده ، چې د تشبیهې توري پکې راغلي وي. (۷۵:۱). لکه په لاندې بیتونو کې:

۱-گویا

چې بنکاره په بنکلي مخ د خط سبزه شي
د میده شي په عالم کې گویا صبح

(۱۱۸:۳)

۲-مثال

په کمان د جمعیت کې پرېشان یم
په مثال یوه دسته یم د گلو

(۱۵۴:۳)

۳-ته به وایي

وار په واری یې التفات د سترگو وینم
ته به وایي ، چې بیمار راځي په ورو، ورو

(۱۵۶:۳)

۴-په شان

د حباب په شان تمام له شرمه آب شي
که یې لرې چرې باد د مخ نقاب کا

(۱۱۱:۳)

۵-لکه

چې د زړه وینې مې جوش وهي له سترگو
هر بانه مې لکه خار د کربلا کا

(۹۷:۳)

۶- په دود

په بستر د گل قرار نه کا بې یاره
د سبا په دود شیدا د تا اړخونه

(۲۱۹:۳)

۷- ته به وایې

، چې حیا یې سترگې منع له شوخی کا
ته به وایې غزاله د خطا قید وي

(۲۳۴:۳)

۸- هسې

د نګین عالم خبر ورځنې نه دی
هسې ورک شه ستا په عالم کې نام زما

(۱۰۶:۳)

۹- تر

چې زما په آشتین آه نرم شه
زړه دې سخت راته تر سنگ و آهن راوړ

(۱۲۵:۳)

۱۰- گومان

ستا ناوک مې همره لک پخته په زړه وي
چې له ورايه به گومان د نيستان کړې

(۲۹۲:۳)

۱۱-رنگ

څوک به ستا د جمال سيال غواړي ځمکه
دا رنگ شمس و قمر نشته په اسمان کې

(۲۸۳:۳)

۱۲-گڼه

زنکدن گڼه صحبت د سخت رویانو
حالت نه وینې د نام په هرنگین کې

(۳۰۴:۳)

په پورته بیتونو کې: گویا ، مثال ، ته به وایې ، په شان ، لکه ، په دود ، هسې ، تر ، گومان ،
رنگ ، گڼه او همدارنگه نور د تشبیهې وییکی ، نومونه ، او فعلونه دي ، چې په ښکاره ډول د
کاظم خان شیدا په دیوان کې ذکر شوي دي ؛ نو موږ د مرسله یا مطلقه تشبیهې بېلگې یې
بولو .

۴ - ۲ - موکده تشبیه: دا هغه تشبیهې ده ، چې د تشبیهې ادات یا کلمې ذکر پکې نه وي
شوی . (۷۴:۷) لکه په دالاندې بیتونو کې :

لب یې جام د میونه دي شکر تال دی
نوی خط یې د دکن توري لښکري

(۲۷۸:۳)

د گداز موج مې دم په دم زیاتیري
له ساحله مې ځان وساته دریام

(۱۴۹:۳)

شاعر په پورته لومړي بیت کې لب له شکره تال سره، نوي خط یې د دکن تورو له لښکرو سره تشبیهې کړي دي، لب مشبه، شکر تال مشبه به، نوي خط مشبه، لښکري مشبه به دي. په دویم بیت کې شاعر خپل ځان له دریا سره تشبیهې کړی دی. متکلم مشبه، دریا مشبه به دي،

لکه څرنګه، چې په پورته بیتونو کې هیڅ ډول د تشبیهې د اداتو ذکر نه دی راغلی؛ نو ځکه یې د موکدې تشبیهې بېلګې بولو.

موکده تشبیه بیا په درې ډوله (اضافي موکده، توصیفي موکده او موکده محض) باندي وېشون مومي.

۱-۲-۴ - **اضافي موکده تشبیه**: دا هغه ډول تشبیهې ده، چې د یو شي اضافت پکې مشبه ته شوی وي او یا د مشبه او مشبه به تر منځ یو اضافي موجود وي، اضافي موکده تشبیهې د اضافت له مخې په درې ډوله ده. (۹۷:۸)

۱-۱-۲-۴ - **تشبیهې اضافت**: دا هغه تشبیهې ده، چې مشبه او مشبه به پکې یو بل ته د اضافت په بڼه راغلي وي. یعنې مشبه مضاف الیه او مشبه به مضاف واقع شوی وي او؛ کله کېدای شي مشبه مضاف او مشبه به مضاف الیه واقع شي. (۹۷:۸)

لکه د شیدا په لاندې بیتونو کې:

همېشه به شیدا ځان په څه شان ژغوري
چې مدام د زلفو مار وي په تور تم کې

(۳۰۲:۳)

آخر حد د سنگدلی دې لا تر کومه
رحم نه کړې د شیدا په باب هرگز

(۳: ۱۲۶)

په پورته لومړي بیت کې د (زلفو مار) یو اضافي ترکیب دی. (د) د اضافت ادات، (زلفي) مضاف الیه، چې مشبه واقع دي. (مار) مضاف او مشبه به واقع شوي دي.

په پورته دویم بیت کې شاعر خپل محبوب ته د بې رحمه خطاب کوي او ورته وایي، چې د تیرې زړه دې دی. د (سنگدلی) یو اضافي ترتیب دی. (د) د اضافت ادات، (دل) مضاف الیه، چې مشبه واقع دي. (سنگ) مضاف او مشبه به واقع شوي دي.

دا، چې د طرفینو تر منځ د تشبیهې ادات نه دي ذکر شوي او د مشبه او مشبه به یې د اضافي ترکیب په ډول راغلي موږ یې د تشبیهې اضافت بېلگې یې بولو.

۴ - ۲ - ۱ - ۲ - **تلمیحي اضافت**: د اضافي موکدې تشبیهې یو داسې ډول دی، چې د تشبیهې پر وجه شبه پوهېدل په یوه داستان، پېښې یا موهومې کیسې پورې تړلې وي (۷۵: ۷).

لکه د کاظم خان شیدا په د لاندې یوه بیت کې:

همېشه لکه نرگس گوري اسمان ته
ای د سترگو په بنایست باندې مغروره

(۳: ۱۷۸)

په پورته لومړي بیت کې شاعر مخاطب له نرگس سره تشبیهې کړی دی. مخاطب مشبه، نرگس مشبه به، لکه یې د اداتو توری او وجه شبه یې مغرور تیا ده، چې په بیت کې یې لفظاً ذکر راغلی ده. دغه بیت، چې موږ لولو؛ نوموړ ته د نرگس دمغوروي کیسه په را یادوي؛ نو ځکه یې د تلمیحي تشبیهې بېلگه بولو. د نرگس داستان په لاندې ډول ده.

» په پخواني یونان کې یو ځوان اوسېده، دی ډیر بنایسته ؤ، او ډېرې نجونې پرې مینې وې او په دې بنایسته ځوان پسې مړې وې دا ځوان نرسیس نومېده او له ډېره کبره او غروره یې

نجونو ته ورکتل هم نه، دغه ځوان نرګس یا نرسيس د ښکار ډېر شوقي وه. یوه ورځ په ښکار پسې ووت د ښکار په مهال تېرې شوي وه چينې ته لاړ او د چينې په غاړه وردېد په چينه کې يې خپل ځان وليده دی په خپل ځان ميين شو داسې ميين ، چې په چينه کې يې خپل تصوير پسې زړه وچاودېد او ومړ، وروسته دده له تصويره په چينه کې گل راشين شو او اوس دغه گل ته نرګس یا نرسيس وايي» سرچينه: دلاور اعتماد فېسبوک اکاونټ.

علی هسې غران شېرو،
په میدان کې دران شېرو،

(۷۵: ۳)

په پورته بیت کې کاظم خان شیدا حضرت علي یې له زمري سره تشبیهې کړی دی. علي مشبه، شېر مشبه به او زړورتیا یې وجه شبه راغلي دي. د علي د زړورتیا بېلګې یې موږ د صحابو په کیسو کې مودلی شو لکه د خندق او خیبر په غزا کې ، چې حضرت علي خومره زړور او با جراته وه؛ نو له دې سببه ویلی شو ، چې دا هم د تلمیحي تشبیهې بېلګه ده.

۴ - ۲ - ۱ - ۳ - سمبولیکي اضافت: دا هم د اضافي موکدې تشبیهې یو ډول دی، دا هغه وخت پېښېږي ، چې مشبه به (مضاف) د مشبه (مضاف الیه) سمبول یا نښانه وي لکه: (د صبر ایوب ، چې ایوب په خپله د صبر سمبول دی. لکه د (حسن یوسف) ، چې لومړي یوسف د (حسن) څرګند وي. دی یعنې (سمبولیکي اضافت) او بیا تلمیحي اضافت دی ، چې په یو داستان پورې تړلی دی. (۸: ۹۹)

لکه د کاظم خان شیدا په لاندې یوه بیت کې:

چې همېش لکه مجنون په صحرا گرځي
بوی د چا د زلفو درغی شماله!

(۲۰۶: ۳)

په پورته بیت کې شاعر شمال یې له مجنون سره تشبیهې کړی دی، شمال مشبه، مجنون مشبه به لکه یې د اداتو توری او وجه شبه یې سرگرداني راغلي ده. زموږ په ټولنه کې څوک د مینې خبرې کوي او یا مین وي؛ نو موږ یې له مجنون سره تشبیهې کوو. یعنې زموږ په ټولنه کې مجنون د مین او یا د عاشق په سمبول پېژندل شوی دی

یادونه: په پښتو ژبه کې د پارسي په خلاف لومړی مضاف الیه او بیا مضاف راځي، که مضاف الیه د (مې، دې، یې،) ضمائر واقع شي بیا د اضافت وییکی (د) ورسره نه راځي مضاف تر منځ مضاف الیه د مخه راځي.

۴ - ۲ - ۲ - **توصيفي موکده تشبيه:** دا هغه تشبیهې ده، چې مشبه او مشبه له یې ترکیب ولري، په دې ډول یې صفت د مشبه به او موصوف د شبه په ډول راوړل شوی وي. (۴۱: ۴). لکه په لاندې بیتونو کې:

گلرخان له آیینې روگردان نه وي
ولې نه کوي نظر و خپل حیران ته

(۱۷۰: ۳)

ما کاته ستا بلند قد ته گلبدنه!
د دستار په ځای مې سر پرېوت له تنه

(۲۱۳: ۳)

په پورته لومړي بیت کې گلرخان یو توصيفي ترکیب دی چې گل د رخ لپاره صفت دی. رخان یا مخونه مشبه او گل یې مشبه به دی.

په دویم بیت کې گلبدن، چې دا هم یو توصيفي ترکیب دی، چې گل د بدن لپاره صفت دی. بدن مشبه او گل مشبه به راغلي دي.

څرنګه ، چې په پورته بیتونه کې ، چې صفت د مشبه به او موصوف د مشبه په ډول راوړل شوي دي؛ نو توصیفې موکده تشبیهې یې بولو.

۴ - ۲ - ۳ - **موکده محض تشبیه:** دا هغه تشبیهې ده، چې اضافي یا توصیفې ترکیب ونه لري. (۴۳:۴) لکه په لاندې یوه بیت کې:

وچشمانو ته یې خم دواړه آبرو دي

صیادان د غزالانو کا بنکارونه

(۲۲۳:۳) په پورته بیت کې: کاظم خان شیدا سترګې له هوسیو سره او دواړه آبرو یې بنکاریانو سره تشبیهې کړي دي.

چشمان مشبه، غزالان مشبه به، دواړه آبرو مشبه او صیادان مشبه به راغلي دي.

څرنګه ، چې پورته بیت ته گورو هېڅ اضافي او توصیفې ترکیب نه لري؛ نو له دې سببه وایو ، چې د موکده محض تشبیهې بېلګه ده

۵ - عادي او غیر عادي وېش

۵-۱ - **عادي تشبیه:** دا هغه تشبیهې ده ، چې د وجه شبه قوت د عادت له مخې په مشبه به کې تر مشبه قوي او څرگنده او هم د وجه شبه معکوسه مانا ورځنې نه اخیستل کېږي. لکه د خوشحال خان خټک په لاندې بیتونو کې:

ستا خوږې شونډې نبات دي رقیب میچ دی
نبه خو دا چې یې له شونډو وشرې

***

، چې ژوندي وي غم دې نه کاندې د لوږې
شنه توتي سره شکرې نه دي لږې

په پورته لومړي بیت کې خوږې شونډې (مشبه) او نبات (مشبه به) دی ، وجه شبه د دواړو تر منځ خوږوالی دی شونډې په خوږوالي کې له نباتو سره تشبیهې شوي ، چې مشبه به تر مشبه په صفت کې ځواکمن دی ، رقیب (مشبه) او میچ (مشبه به) ، خوږو ته تگ او نه جدا کېدل یې (وجه شبه) ده ، چې دلته هم مشبه به تر مشبه د وجه شبه له مخې ځواکمن دی ،

په دویم بیت کې هغه کسان ، چې ژوندي (مشبه) ، توتي (مشبه به) د رزق رسېدل دواړو ته (وجه شبه) ده ، چې دلته هم دوجه شبه له مخې مشبه به غوره او قوي دی. ۱۱۹:۸

څرنگه ، چې په پورته بیتونو کې مشبه به تر مشبه قوي او غوره ښکاري ؛ نو عادي تشبیهې یې بولو.

۵-۲ - غیر عادي تشبیهې

غیر عادي تشبیهې په دوه ډوله ده:

۵-۲-۱ - **تفضیلي تشبیه:** په تفضیلي تشبیهې کې د وجه په لحاظ مشبه تر مشبه به قوي وي او دغه مشبه د وجه شبه قوت ته په مشبه کې خپله د شاعر په واسطه زیادت ورکړل شوی دی. (۴۵:۴)

لکه په لاندې بیتونو کې:

چې زما په آتشین آه نرم نه شه
زړه دې سخت راته تر سنگ و آهن راوړ

(۱۲۵:۳)

د نرگس تر گل یې زیاته زېبایي وي
چې په سترگو کې خندا زما اجمل کا

(۱۰۱:۳)

په پورته لومړي بیت کې شاعر د مخاطب زړه له کاني او اوسپنې څخه کلک گڼي، زړه مشبه،
سنگ او آهن مشبه به راغلي دي. او هم وجه شبه یې کلکوالی ښودل شوی دی.

په دویم بیت کې شاعر وایي، چې؛ کله زما اجمل خاندې؛ نو د نرگس گل زیات ښایسته وي.
اجمل مشبه، نرگس مشبه به دي. وجه شبه یې ښکلا ده.

څرنګه، چې وجه شبه قوت په ټولو مبشه گانو کې ډېر دی؛ نو تفضیلي تشبیه یې بولو.

۵ - ۲ - ۲- مقلوبه تشبیه: مقلوبه تشبیه د غیر عادي تشبیه یو ډول دی. په دې تشبیه کې د
عادي وجه شبه غرض تضاد وي. (۴۶:۴)

لکه په لاندې بیتونو کې:

د آفتاب په کمند نه خپژم اسمان ته
نه ږدم بار لکه شبنم په دوش د گلو

(۱۵۴:۳)

شوال مې خوی له درافشانه ابره نه دی
صدف وړانه خپله خوله کره په غوښتلو

(۱۵۴:۳)

په پورته لومړي بیت کې آفتاب کمند د کنایې په ډول د لمر شعاع او د رسی سره تشبیهې ده. د «ږدم» یا «خېژم» د کلمو (م) ، چې د مفرد متکلم لپاره فعلی ضمیر یا فعلی خاتمه ده مشبه او شبنم یې مشبه به دی.

خرنگه ، چې شبنم خپل بار د گلانو په اوږو ږدي او آفتاب په خپل کمند اسمان ته خيژي، لیکن شاعر (، چې دلته مراد کاظم خان شیدا دی) نه خپل بار د گلانو په اوږو ږدي او نه د خپل عالي همت له برکته د آفتاب په کمند اسمان ته خيژي.

دلته د شاعر او شبنم تر منځ غرض توپیر کوي یعنې غرض مقلوب او تضاد دی نو دا حکم کوو ، چې تشبیهې مقلوبه ده.

دویم بیت کې: (مې) مفرد متکلم متصل یا کمزوری ضمیر مشبه، صدف مشبه به دی ؛ مگر د شاعر او صدف تر غرض توپیر کوي؛ نو ځکه یې مقلوبه تشبیهې بولو.

۶ - د ماهیت په لحاظ د تشبیهې وېش

د طرفینو د ځانګړنې او خصوصیاتو له مخې تشبیهې په لاندې ډولونو وېشل کېږي:

۶ - ۱ - محسوسه تشبیه له محسوسې سره: چې د تشبیهې طرفین یا د دواړو اړخونه په پنځو حواسو (لیدل، بوی کول، اورېدل، څکل او لاس وهلو سره) معلومېږي.

لکه د کاظم خان شیدا په لاندې بیت کې:

ستا مژگان هسې لیده شي په چشمانو
لکه ولګي ناوک په آهوانو

(۳: ۱۵۶)

و چشمانو ته یې خم دواړه آبرو دي
صیادان د غزالانو کا بنکارونه

(۳: ۲۲۳)

په پورته بیت کې شاعر د مخاطب بانه له غشو سره، او سترګې یې له هوسیو سره تشبیهې کړي دي، مژگان مشبه، ناوک مشبه به، چشمان مشبه، آهوان مشبه به او لکه یې د اداتو توری راغلي دي. څرنگه، چې د تشبیهې دواړه خواوې مشبه او مشبه به د حس کېدلو وړ دي؛ نو محسوسه له محسوسې سره تشبیهې یې بولو.

دویم بیت کې شاعر د مخاطب سترګې له هوسیو سره او ورېځې له بنکاریانو سره تشبیهې کړي دي. چشمان مشبه، غزالان مشبه به، صیادان مشبه، آبرو مشبه به دي. څرنگه، چې تشبیهې ته گورو، چې مشبه او مشبه به یې وړ دي؛ نو موږ، چې دا تشبیهې محسوسه له محسوسې سره ده.

څرنگه، چې په پوته بیتونو ته گورو، چې د تشبیهې طرفین (مشبه او مشبه به) د حس کېدو وړ یعنې په پنځو حواسو معلومېږي؛ نو له دې سببه ویلی شو، چې محسوسه محسوسې سره تشبیهې ده.

۶ - ۲ - معقوله تشبیه له معقولې سره : چې د تشبیهې دواړه اړخونه (مشبه او مشبه به) د ذهن سره تعلق ولري او په حواسو نه معلومېږي. ما د ددې ډول تشبیهې بېلگې د کاظم خان په دیوان کې پیدا نه کړي. د دغې تشبیهې بېلگې په لاندې بیت ، خلوریزه او لنډۍ کې کتلې شو.

خوشحالي د یار ژوندون خپگان یې مرگ دی
مرگ او ژوند دواړه پیشیږي اشنایي کې

(سید رسول رسا)

د خوانۍ سپرلۍ یې تېر لکه خزان شو
، چې بلا د رنځورۍ پرې مېلمنه شوه
د قدرت ستم ته گوره چې مرگ راغی
هغه وخت ، چې د غزل شونډه یې شنه شوه

(حمزه شینواری)

دیدن ژوندون او بېلتون مرگ دی
زه د مرگي سختۍ ژوندون ته تېرومه

***

په پورته لومړي بیت کې شاعر وایي ، چې په اشنایي کې د محبوب خوشحاله لیدل ، د عاشق ژوند ، د محبوب خپه کېدل په ژوند او مرگ کې راځي. خوشحالي د ژوند سره او خپگان د مرگ سره تشبیهې کړي دي.

په دویمه خلوریزه کې (درنځورۍ بلا) یو اضافي ترکیب دی ، چې (رنځورۍ) مضاف الیه او مشبه او (بلا) مضاف او مشبه به ، (د) د اضافت ادات دی.

او په درېیمه لنډۍ کې دیدن له ژوندون سره او بېلتون یې له مرگ سره تشبیهې کړی دی. څرنگه ، چې په پورته بیتونو کې مشبه او مشبه به دواړه اړخونه له ذهن سره تعلق لري په پنځگونو حواسو نه مالومېږي؛ نو ویلی شو ، چې دا تشبیهې معقوله له معقولې سره ده. ۶ - ۳ - **معقوله تشبیه له محسوسې سره**: دا هغه تشبیهې ده، چې مشبه، به یې معقوله یعنې په پنځو څرگندو حواسو نه حس کېږي او مشبه به، به یې محسوسه وي. لکه په لاندې بیتونو کې:

کړه یې والکه گره د تورو زلفو
باریکي لري تمام دیوان زما

(۳: ۹۹)

که بیدار لکه تصویر له خوبه نشو
په دا حال له خپله بخته شیدا خوښ یم

(۳: ۱۴۰)

په پورته لومړني بیت کې دیوان باریکي ، چې یو ذهني مفهوم دی مشبه د تورو زلفو غوټه ، چې محسوسه ده مشبه به، د تشبیهې یو اړخ (مشبه) معقوله او بل اړخ (مشبه به) محسوسه؛ نو ځکه ورته معقوله تشبیهې له محسوسې سره بولو.

په پورته دویم بیت کې بخت مشبه او معقوله، تصویر مشبه به او محسوسه ده؛ نو دا هم د لومړۍ بیت په څېر معقوله تشبیهې له محسوسې سره ده.

څرنگه ، چې په پورته بیتونو کې د تشبیهې طرفین یعنې مشبه د حس کېدو وړ نه دی او له ذهن سره تعلق لري او مشبه به د حس کېدو وړ دی؛ نو ویلی شو ، چې معقوله، له محسوسې سره تشبیهې ده.

۶ - ۴ - **محسوسه تشبیه له معقولې سره**: چې د محسوسه څیز تشبیهې له معقولې څیز سره وشي.

لکه په لاندې بیتونو کې:

تورې زلفې دې آفت دواړه رخسار هم
هېڅ تعبیر یې په چانه شي بې شېخونه

(۲۱۵: ۳)

سترگې پورته په ادا زما افتاب کړې
که فتنه شوه د سحر په وخت بیداره

(۱۷۶: ۳)

په پورته لومړي بیت کې شاعر زلفې او رخسار یې له آفت سره تشبیهې کړي دي. زلفې او رخسار
مشبهاً دي او آفت مشبه به راغلي دي. په دویم بیت کې شاعر د خپل محبوب سترگې له
فتنې سره تشبیهې کړي دي. سترگې مشبه، فتنه مشبه به دي. څرنگه، چې په پورته بیتونو کې
مشبه زلفې، رخسار او سترگې حس کېدلو وړ دي، او مشبه به آفت او فتنه د حس کېدو وړ نه
دي له ذهن سره تعلق لري؛ نو ویلي، چې دا تشبیهې محسوسه له معقولې سره ده.

۷- د طرفینو د تعادل په لحاظ د تشبیه وېش

د طرفینو د تعادل په لحاظ تشبیه په تسویه او جمع باندې وېشل کېږي.

۷-۱- تسویه: لغوي مانا یې برابروالی دی. دا هغه تشبیه، چې ده، چې د یوه مشبه لپاره یوازې یوه مشبه به راوړل شوې وي. (۵۵:۴).

لکه په لاندې بیتونو کې:

ستا مهجور له ډېره درده آه فعان کړ

که ویشتلې طوطي چیغ په هندوستان کړ

(۱۲۳:۳)

بیماری د مینې هسې کړم بې تابه

چې مې ورک لکه نرگس آه او زگپروې دی

(۲۸۸:۳)

په پوره لومړي بیت کې شاعر مهجور یې د هندوستان طوطي سره تشبیه کړی دی. مهجور مشبه، طوطي مشبه به دي، څرنگه، چې د یوه مشبه لپاره یوه مشبه به راغلې ده؛ نو ځکه یې تسویه بولو.

او په دویم بیت کې شاعر خپل ځان د نرگس سره تشبیه کوي. شاعر مشبه، نرگس مشبه به، لکه یې د اداتو توری (کلمه) او چوپتیا یې وجه شبه راغلې ده.

په پورته بیتونو کې څرنگه، چې گورو د یوې مشبه لپاره یوه مشبه به راغلې ده؛ نو دا هم د لومړي بیت په ډول د تسویه تشبیه په ډلې درېږي.

۷-۲- جمع

جمع تشبیهې په دوه ډوله ده.

الف - ، چې د یوې مشبه لپاره څو یا د یوې نه زیاتې مشبه به راغلي وي.

یا په بله وینا: ، چې د یو څیز ته د ډېرو یا گڼو څیزونو سره تشبیهې ورکړې شوې وي، یعنې په همدې یو څیز کې دا ټولې ماناگانې را جمع وي. (۵۸:۴)

لکه په لاندې بیتونو کې:

زړه دې وچوي توره شپه ستا د سنبلو

بنکلي مخ لکه سحرگل و نسرين کړه

(۱۸۶:۳)

څوک به ستا د جمال سيال غواړي ځمکه

دا رنگ شمس و قمر نشته په اسمان کې

(۲۸۳:۳)

په پوره بیت کې شاعر د خپل محبوب مخ له سحر او نسرين سره تشبیهې کړې دی. مخ مشبه، سحرگل، نسرين مشبه به او لکه یې د اداتو توری دی.

او په درېیم بیت کې شاعر د خپل محبوب حسن لمر او سپوږمۍ گڼې. جمال مشبه، شمس او قمر مشبه به، رنگ یې ادات او روڼوالی یې وجه شبه گڼلي دي.

څرنګه ، چې د یوې مشبه لپاره څو مشبه به راغلي دي؛ نو د طرفینو د تعادل په لحاظ جمع تشبیهې ده.

ب - چې د څو مشبه گانو لپاره یوه مشبه به راغلي وي. (۶۰:۴).

لکه د هندي سبک نازک خیال شاعر کاظم خان شیدا په لاندې بیتونو کې:

په سبز ه کې یې د خط و لېب جلوه
که موجهونه دي د میو په مینا کې

(۲۶۹: ۳)

تورې زلفې دې آفت دواړه رخساره هم
هیڅ تعبیریې په چانه شي بې شېخونه

(۲۱۵: ۳)

که سرداران دي یا تاجداران دي
که یې گنجونه بس فراوان وي
زیست یې محل دی چې شي بې ځمکې
پاتې په خاورو گویا ماران دي

(۳۷۷: ۳)

په پورته لومړي بیت کې شاعر د مخاطب خط او لېب له موجهونو سره تشبیهې کړي دي. خط او لېب مشبه، موجهونه مشبه به راغلي دي.

په دویم بیت کې شاعر وایي، چې د محبوب تورې زلفې او دواړه رخساره آفت دي. زلفې او رخساره مشبه، آفت مشبه به دي.

او په پورته درېیمه څلوریزې کې: شاعر سرداران، تاجداران یې له مارانو سره ورته کړي دي وایي، چې دوی هم لکه ماران په خزانو مشغول وي. سرداران، تاجداران مشبهات او ماران مشبه به راغلي دي.

په پورته بیتونو کې مشبهات د یوه نه ډېر او مشبه به یوه ده. د طرفینو تر منځ تعادل برابر نه دی؛ نو جمع تشبیهې ده.

پایله

دغه مونوگراف ما په دوو برخو وېشلی دی په لومړۍ برخه کې ما شاعر پېژندنه ، د بیان لغوي او اصطلاحي پېژندنه ، د بیان علم موضوع، د بیان علم گټې ، تشبیهې پېژندگلوي ، تشبیهې ارکان ، تشبیهې ادات اود تشبیهې ارزښت له پوره جزیاتو سره تشریح کړي دي

په دویمه برخه کې ما بیا د کاظم شیدا په دیوان د تشبیهې ډولونه راوړي دي لکه: د طرفینو د موقیعت په لحاظ د تشبیهې وېش، د ابتذال او ندرت په لحاظ د تشبیهې وېش، د وجه شبه په لحاظ د تشبیهې وېش، د اداتو په لحاظ د تشبیهې وېش، عادي او غیر عادي وېش، د ماهیت په لحاظ د تشبیهې وېش، د طرفینو د تعادل په لحاظ د تشبیهې وېش راخیستي دي. ، چې بیا دغه ډولونه په نورو لویو او کوچنیو ډولونه وېشل کړي. او ما بیا دغه د تشبیهې ټول ډولونه د کاظم خان شیدا د شعري بېلگو سره یو ځای تشریح کړي دي.

پاتې دې نه وي ، چې ما په دغه پایلیک کې: مفروقه تشبیهې ، معقوله تشبیهې له معقولې سره ، او بله عادي تشبیهې وېش ډېر کوښښ مې وکړ او د شیدا دیوان مې پسې لټه لټه واپړوه ؛ خو پیدا مې نه کړل. او دغه خالیگا مې د پښتو ژبې په نوره خوږه شاعرۍ باندې ډکه کړه.

او همدارنگه ما په دغه پایلیک کې: د پیل خبرې ، سريزه ، فهرست ، پایله ، وړاندیزونه ، اخځلیکونه او نور د لارښود استاذ په مشهوره ترتیب او بشپړ کړي دي.

ومن الله توفیق

وړاندیزونه

د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له پښتو څانګې له امر څخه مې داهیله ، چې هغه محصلین ، چې په راتونکو کالونه کې به فارغیږي هغوی ته باید څو میاستې مخکې د نوموګراف لپاره موضوع ورکړل شي.

د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له رییس صاحب څخه مې مې یوه غوښتنه چې په دغه پوهنځي کې د محصلینو لپاره د انټرنېټ سهولتونه زیات کړي.

اخځلیونه

- ۱- درمل، احسان الله. (۱۳۹۵)، شعرستان. کندهار: بېنوا فرهنگي ټولنه.
- ۲- زیور، زیورالدین. (۱۳۸۹ هـ ش)، د پښتو ادبیاتو تاریخ. پېښور: مهین خپرندویه ټولنه.
- ۳- شیدا، کاظم خان. (۱۳۹۳ هـ ش)، د کاظم شیدا دیوان. کابل: دانش خپرندویه ټولنه.
- ۴- شیرزاد، محمد آقا. (۱۳۸۷ هـ ش)، ادبي فنون (بیان برخه) خپرندویه ټولنه، د بنوونکو د روزنې لوی ریاست.
- ۵- قویم، عبدالقیوم. (۱۳۶۱ هـ ش) فنون ادبي بیان. انتشارات: پوهنتون کابل.
- ۶- مسلم، دوست عبدالرحیم. (۱۳۷۹ هـ ش)، خوږه ژبه. پېښور: سبا کتابتون.
- ۷- ناگار، فضل ولي. (۱۳۸۹ هـ ش)، د بیان علم [ادبي فنون]. ننگرهار: ناگار خپرندویه ټولنه.
- ۸- همکار، محمد ابراهیم (۱۳۹۴ هـ ش)، بیان ادبي فنون. جلال آباد: مومند خپرندویه ټولنه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library